

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

İxtisas: 050321– DİZAYN

Qrup: 776

BURAXILIŞ İŞİ

Mövzu: Geyimin estetik keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi üsullarının
analizi

Tələbə: İbrahimova Arzu Mahir qızı

Rəhbər: müəll.Hüseynova Nisəxanım Böyükağa qızı

Kafedra müdiri: s.ü.f.d.Məmmədova Lalə Hamlet qızı

BAKI – 2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Fakültə “Texnologiya və dizayn” Kafedra “Dizayn”
İxtisas: 050321– DİZAYN

Təsdiq edirəm:
Kafedra müdiri

“ 04 “ yanvar 2018

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ
TAPŞIRIQ

Qr.№ 776 İbrahimova Arzu Mahir qızı
(soyadı, adı, atasının adı)

1.Mövzunun adı: Geyimin estetik keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi
üsullarının analizi

Universitetin « 04 » yanvar 2018-ci il № 2/4/2018
əmrilə təsdiq edilmişdir.

2.Mövzu üzrə tapşırıq: Geyimin estetik keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi
üsullarının analizi

3.Hesabat – izahat yazısının məzmunu / işlənəcək sualların siyahısı /

1.Giriş. 2.Geyimin vəzifə və funksiyaları 3.Geyimin estetik komponenti: stil

4.Parça və onun xüsusiyyətləri 5.Parçanın funksiyası 6.Parçanın keyfiyyət

göstəriciləri faktura, bəzək, aksesuar 7.Rəng və ornament 8.Geyimdə estetik

xüsusiyyətlər 9.Geyimin estetik keyfiyyətinin növləri 10.Geyim və estetika.

4.Qrafiki materiallar _____

5.Tapşırığın verilmə tarixi 04 yanvar 2018-ci il

6.İşin təhvil verilmə müddəti 05 iyun 2018-ci il

TƏLƏBƏ _____ A.M.İbrahimova
/imza/

RƏHBƏR _____ N.B.Hüseynova
/imza/

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti “Texnologiya və dizayn”
fakültəsinin 776 qrup tələbəsi İbrahimova Arzu Mahir qızı tərəfindən
“Geyimin estetik keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi üsullarının analizi”
mövzusunda yerinə yetirilmiş Buraxılış işinə dair

R E F E R A T I

Buraxılış işi 3 bölmədən, 48 səhifədən və müasir ədəbiyyat toplusundan ibarət olmaqla aşağıdakı kimi problemlərin həllindən ibarətdir.

Bölmə I – də geyim və onun komponentləri, geyimin vəzifə və funksiyaları, geyimin estetik komponenti: stil haqqında məlumatlar toplanılmışdır.

Bölmə III – də parçanın yaranma tarixi və onun xüsusiyyətləri, parçanın funksiyası, parçanın keyfiyyət göstəriciləri faktura, bəzək, aksesuar, rəng və ornamentlərin geyimin estetik keyfiyyətlərinə göstərdiyi təsiri analiz olunmuşdur.

Bölmə III – də geyimin estetik keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi, geyimdə estetik xüsusiyyətlər, geyimin estetik keyfiyyətinin növləri, geyim və estetika kimi məsələlər geniş əks olunmuşdur.

Beləliklə, Buraxılış işi qarşıya qoyulmuş bütün sualları tam əhatə etməklə bərabər tamamlandırılmışdır.

Ədəbiyyat siyahısında göstəriləndiyi kimi müasir Azərbaycan və dünya ədəbiyyatlarından və jurnallardan istifadə olunmuşdur.

Hesab edirəm ki, buraxılış işinin mahiyyətindən bu sahədə çalışan mütəxəssislər də istifadə edə bilərlər.

MÜNDƏRİCAT

	Səh.
GİRİŞ.....	5
BÖLMƏ I. GEYİM VƏ ONUN KOMPONENTLƏRİ	
1.1. Geyimin vəzifə və funksiyaları.....	7
1.2. Geyimin estetik komponenti: stil	10
BÖLMƏ II. PARÇANIN YARANMA TARİXİ VƏ XÜSUSİYYƏTLƏRİNİN ANALİZİ	
2.1. Parça və onun xüsusiyyətləri.....	14
2.2. Parçanın funksiyası.....	17
2.3. Parçanın keyfiyyət göstəriciləri faktura, bəzək, aksesuar.....	19
2.4. Rəng və ornament.....	22
BÖLMƏ III. GEYİMİN ESTETİK KEYFİYYƏTİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ	
3.1. Geyimdə estetik xüsusiyyətlər.....	25
3.2. Geyimin estetik keyfiyyətinin növləri.....	28
3.3. Geyim və estetika.....	33
NƏTİCƏ VƏ TƏKLİFLƏR.....	37
İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI.....	39
ƏLAVƏLƏR.....	40

GİRİŞ

Moda həyatın bir növü kimi müəyyən edilir. Bu dizayner və müştəri arasında təklif və tələb arasında bir haldır. Belə ki, dizaynerlər müştərilərin estetik zövqünü anlama bilməsi üçün onların həyat tərzini yaxşı bilməlidirlər. Onların işlərindən biri də yaradıcı və ya maraqlı təqdimatlarla müştərilərin diqqətini çəkməkdir. Estetik görünüş insanın şəxsiyyətini və xarakterini artırır. Beləliklə moda geyimdən istifadə edən şəxsin gözəl görünməsini və ya onun şəxsiyyəti və xarakterini dilə gətirə bilən bir şeydir. Dəb isə sosial mühitlə uyğunlaşaraq, sosial həyatı əks etdirir. Həmçinin insanların həyat tərzinə və yaşam keyfiyyətinə təsir göstərir. Moda düşüncə və duyğu, sənət və mədəniyyətin bir növ əksidir. Bəzi elementlərdə vardır ki, (aksesuarlar, dizayn elementləri) insanın geyim üzərində şəxsiyyətini əks etdirə bilər.

Modanın geyimlə olan əlaqəsi yalnız tətbiqlə məhdud qalmamış, keçmişdə və indiki vaxtda sənətin də əhəmiyyətli bir vasitəsi olmuşdur. Başlanğıcda sənətkarlıq ölçüsündə qalan bu əlaqə 880-ci ildə Parisli dərzi Çarlz Frederik Vortun hazırladığı geyimlərdən birinə imzasını atmasıyla bədii bir məna qazanmışdır. Beləcə geyim tarixinin bir parçası olmaqdan çıxaraq fərdi bir izahat formasına çevrilmişdir. Bu hadisə modanın bir intizam olaraq qəbul edilib, sənətdə bir dönüş nöqtəsidir.

Moda meyilləri ümumi olaraq bir mövsümdəki moda məhsullarının necə görünəcəyi ilə əlaqədardır. Moda meyillərinin və trendlərinin araşdırmaçıları modanın gələcəkdəki görünüşünü analiz etmək üçün bir çox detala diqqət etməlidir. Əhəmiyyət verilməli olan estetik görünüş elementləri bunlardır: Rəng, geyim detalları, siluet, parça, aksesuarlar və kəsim.

Psixoloji təsirlər - şəxsi stil, sosial həyat, ətraf mühitlə uyğunlaşma, dizayn elementləri, dizayn konsepsiyası, insan xarakteri ilə uyğunlaşma, geyimin insan üzərində emosional təsiri.

Geyimlərin estetik cəhətdən daha cazibədar görünməsi, rahatlığı və keyfiyyəti dizaynerlərin qarşılarına qoyduqları əsas məqsədlərdir. Hazırda moda məhsullarının formalaşması mərhələsində rəng, çizgi və forma əhəmiyyətli rol oynamaqdadır. Moda öz qaydalarını təyin etmə səbəbiylə bir sənətə bənzəməyə başlamışdır. Digər tərəfdən

bir çox dizaynerlər sənətçilərlə birlikdə çalışmaqda və özlərini sənətçi olaraq qəbul etməkdədirlər. Günümüzdə moda məhsulları və moda şouları daha çox teatral təqdimatlar şəklində hazırlanmaqdadır. Bu nümayişlərdə ümumiyyətlə, geyilmə nümunələrini sənət işləri olaraq təqdim edilməkdədir. Haute Couture və moda məhsulları sənətin yeni formaları olaraq görünməkdədir və insan bədəniylə əlaqədar yeni fikirlər yaratmaqla maraqlanmaqdadırlar.

Estetik varlıqlar: estetik görünüş, estetik duyğu, estetik harmoniya, estetik gözəllik.

Geyimin estetik keyfiyyəti haqqında danışsaq bunu deyə bilərik ki, geyimə olan estetik tələblər estetik zövqlə, modada üstünlük təşkil edən bir şəxsin müasir tələblərinə uyğun gəlir. Estetik cəhətdən geyimlərin qiymətləndirilməsi ideal ilə müqayisə edildikdə ortaya çıxır, yəni, bir insanın gözəllik haqqında təqdimatı bu aşağıdakı amillərin təsiri altında formalaşır: həyat səviyyəsi, iqlim, milli və fərdi xüsusiyyətləri. Estetik ehtiyaclar insanın qəbul edə bilməsi qabiliyyətindən asılıdır. Geyimin şəxsin üzərində olduğu emosional təsiri, ölçüsü, kütləsi, geyimin rəngi, materialların xüsusiyyətləri və daxili strukturu, məzmunu və məqsədlərini xarakterizə edən xüsusiyyətlərdən əldə edilir. Geyim üçün estetik tələblər də üslub və modadan asılı olaraq qalır.

Bölmə I. Geyim və onun komponentləri

1.1. Geyimin vəzifə və funksiyaları

Modanın inkişaf tarixi ərzində başlanğıcdan günümüzdə yüz illərlə dövrlər araşdırıldığında geyim stillərində diqqətə çarpan fərqliliklər olduğu açıqca görülməkdədir. Ancaq hər moda axını bir əvvəlki, ya da bir sonrakı moda axını ilə əlaqəlidir. İnsanların ilk dəfə paltar geyinməyə başladıkları tarix bəlli deyil, antropoloqlar isə onların 100000-500000 il əvvələ aid olduğunu düşünürlər. İlk paltar təbii elementlərdən ibarət idi: heyvan dərisi və xəzləri, bitki və yarpaqlar, sümüklər. Geyim və toxuculuq tarixinin araşdırılması, parça və digər materialların mövcudluğu və istifadəsini izləyir. Eyni zamanda bu iş insanlıq tarixində geyim yaratmaq üçün texnologiyanın inkişafını təqib etmədə böyük köməkçidir. Geyimlərin geyilməsi xüsusilə xarakterikdir və çox insan cəmiyyəti hər hansı bir növ geyim istifadə edirlər. Geyimdən istifadə etmənin başladığı zaman haqqında geniş məlumatlar yoxdur, amma səbəblər vardır. Antropoloqlar heyvan dərilərinin və bitki örtüyünün hava şərtlərindən qorunma olaraq uyğunlaşdırıldığını düşünürlər.

Fərqli mədəniyyətlər geyimin, iqlimin, modanın, dinin və ekosistemin təsiri altında fərqli şəkildə uyğunluq təşkil edir. Eyni təsir altında bu mədəniyyət geyim tarixində dəyişmişdir. XX əsrin ortalarına qədər moda geyimləri kütləvi istehsal olunmağa başladı. İstehsalın böyük hissəsi artdı və insanlar daha çox geyim seçiminə başladılar. XX əsrin sonlarına doğru insanlar arasında moda şüurunun artması və bazarda mövcud tendensiyalara əməl etmək əvəzinə rahatlıq, keyfiyyət, estetiklik və öz zövqlərinə uyğun geyim seçməyə başladılar.

Geyimlərin vizual xüsusiyyətlərinə iki baxımdan tərif verə bilərik: rəng xüsusiyyətləri və naxış xüsusiyyətləri(şəkil.1). Rəng xüsusiyyətləri geyim beş rəng birləşməsi daxil olmaqla görünüş, doyma və kontrast, parlaq və ya mat olaraq ümumi rəng qəbul etməsinə təsir edir. Model xüsusiyyətləri, yaxa forması, geyim modelləri, qol uzunluğu və düymənin növü daxil olmaqla, yerli geyim rəsmlərinin tərzini müəyyənləşdirir. Əsas vəzifə "gözəl" və fiziki rahatlığı olan geyim yaratmaqdır. Bu şəxsiyyəti daha cəlbedici edir və onun xüsusiyyətlərini vurğulamağa imkan verir.

Geyim dizaynının ən vacib xüsusiyyəti onun yaradıcılığının məqsədi sadəcə bir şəxsdir. Dizaynı daxili geyim funksiyasından ayrı olaraq təsəvvür etmək mümkün deyil. Bütün bu aspektlər geyim yaratma prosesində nəzərə alınmalı və hədəf auditoriyanın yaşı, cinsi, görünüşü və fərqli xüsusiyyətlərinə rezonansla uyğun olmalıdır. Geyimin müasir inkişafı sənayenin, elmin, mədəniyyətin və sosiallaşan hakimiyyətin inkişaf səviyyəsi ilə sıx bağlıdır. Geyim insan münasibətlərinin fərdi və xüsusi dilini ifadə edən bir yol hesab olunur. Modelyer dizaynerlərinin fantaziyaları, yaratdıqları geyimlərdə cəmiyyətin estetik mədəniyyətinin formalaşmasına təsir göstərir. Moda xüsusiyyətlərinin təhlili, bütün millətlərin inkişafı və onların estetik mədəniyyətlərinin öyrənilmiş tarixi mərhələlərinin xarakteristikasına çox etibarlı məlumatlar gətirmək üçün imkan verir. Moda bilikləri adətən estetik bilik və davamlı dəyişikliyə təsir edən qeyri-sabit və daim dəyişən bilik forması kimi başa düşülür. Moda ideyaları, əksəriyyətlə fərqli olmayan istehsal sahələri arasında kompleks ortaqlıq yaratmaqla bir çox "mədəni cəhətdən" yönəldilmiş əmtəə kimi təsəvvür olunur.

Aydındır ki, geyimlərin əsas məqsədi istiliyi saxlama, müxtəlif təsirlərə qarşı qorumanı təmin etməkdir. Bu gün insanlar fərqli vəziyyətlər və şəxsiyyətləri üçün müxtəlif geyimlərə üz tuturlar. Bununla yanaşı estetik məqamları və moda tendensiyalarına riayət edərək özlərinə uyğun, funksional geyim seçirlər.

Geyimin bir çox müxtəlif funksiyaları vardır ki, bu da geyimin yaradılmasında əhəmiyyətli yer tuturlar. Bədəni soyuq hava şəraitindən və ya ultrabənövşəyi şüalardan, zədələnmədən və digər zərərlərdən qorunması geyim və aksesuarların mühüm funksiyasıdır. Bundan əlavə, sərvət dəyəri özlüyündə geyim və aksesuarların əhəmiyyətli bir funksiyasını təmsil edir. Geyim də, şəxsi zövq, bəzək forması və ya stil ifadəsi şəklində fəaliyyət göstərə bilər və insan bədəninə zərər verə biləcək bir çox təsirlərə qarşı qorumanı təmin edir. Geyimlər biz insanları günəş, yağış, qar, külək və digər hava şərtləri də daxil olmaqla bir sıra elementlərdən qoruyur.

Tədbir və ya hadisə ilə uyğunlaşmaq üçün bir-birindən fərqli geyim çeşidləri var. Ən sevilən geyimlər və geyimlərin rəngləri insana xoş və ya müsbət emosional təsir bağışlayar, funksiya göstərir. Xoş təəssüratla yanaşı insana mənfi enerjini də əks

etdirə bilər. Bu təbii ki, geyimin rəngindən, görünüşündən, parçasından hətta insanın üzərində necə görünməsindən də asılıdır.

Qadın və kişi üçün geyim məhsulları, hər iki cins üçün nəzərdə tutulmuş rəsmi geyimlər, formalar insanlarda obraz yaradır və hər biri sanki müəyyən xarakterə sahibdirlər. Məktəb və xəstəxana kimi müəssisələr üçün, tələbələr, praktiki və işçilərin vahid geyindiği formanı görmək normaldır. Məktəb formasını istifadə etməyin əsas səbəbi uşaqları təhlükəsiz saxlamaq və onlarda məktəb atmosferini yarada bilməkdir. Hər bir formanın, geyimin insanın başqalarının gözündə canlandırma bilməsi üçün müəyyən xarakteri və görünüş tərzidir. Bu metod işçilərin müştərilər tərəfindən daha yaxşı tanınmasını asanlaşdırır. Uniformadan istifadə edilməsinin bir digər üstünlüyü, həmkarlar arasında bərabərlik və aidiyyət duyğusu hissini yaşadılmasıdır.

Hamısını bir araya toplamaq üçün geyimlərin fərqli funksiyaları və əhəmiyyəti vardır. Nə geydiyimiz, kim olduğumuza dair ilk təəssürat yaradır, lakin kim olduğumuzun təməli olaraq istifadə edilməməlidir.

1.2. Geyimin estetik komponenti: stil

Moda ənənələrin, cəmiyyətlərin və həmçinin hadisələrin sehirlə aynasıdır. Hazırkı dövrdə həyatımızın bölünməz bir parçası olmuş daha geniş bir sənaye sektoruna çevrilmiş anlayışlardan biridir. Daha da keyfiyyətini və gözəlini axtarma hissi, köhnəlmiş geyimin əvəzinə eyni birisini deyil, fərqli birinə nail olmaq istəyi bir növ modanın qarşılığıdır. Moda tarixi dövr ərzində demək olar ki, başlanğıcdan indiki günümüzdə kimi mövcud olan, mövcudluğunu həyatın inkişaf və dəyişmə hərəkətinə paralel olaraq davam etdirən, bəzi hallarda təkrar olunan, lakin əksəriyyətlə bir daha yaradılmış bir faktdır. Qısacası moda, moda deyimiylə desək, individual həzzin universal əks olunan şəklidir.

Moda anlayışı mütəmadi olaraq kim tərəfindən dizayn olunduğunu bilmədiyimiz tendensiyaların semantik olaraq yenilənməsi ilə mövcudluğunu davam etdirən məşhur bir hərəkətdir. Bu məşhur hərəkət yalnız geyim tərzini kimi müəyyən etmək, moda sözünün mənasını daraltmaq anlamına gəlir. Çünki texnologiyada moda cib telefonları da deyilə bilər, moda masa örtüyü, ya da moda mebel dizaynları da deyilə bilər. Ancaq xalqa uyğun şəkliylə moda sözü sanki geyim tərzilə eyniləşdirilmişdir. Onsuz da modanın yaranışı da geyimlə əlaqəli bir reallığa çevrilərək məşhur bir istifadə şəbəkəsinə qovuşmuşdur. Moda xüsusilə stil, fəvqəltəbii zəriflik üçün vaxt alıcı bir vasitədir. Geyimdəki moda təbii olaraq insan ehtiyacının davamlı yenilənməsi ilə birlikdə, zövqün tamamlayıcısıdır. Moda həyatın sosial və iqtisadi şərtləri ilə müəyyən edilir. İnsanın yeni və orijinallığa yönəldilməsi bir insanı köhnədən fərqli olaraq daha yeni moda məhsulları almaq üçün stimullaşdırır.

Həyatımızın böyük bir hissəsində yer almış stil sistemin mükəmməl olduğunu ifadə edən mənsubiyyət formasıdır. Dövrün üslubu cəmiyyətin sosial-iqtisadi şəraitində formalaşır, yaranır. İlk olaraq estetik ehtiyaclar və geyim üçün xassələr onların yönəldilməsi və tətbiq şərtlərinə uyğun olmalıdır. Estetik dizayn və geyim xüsusiyyətləri onların məqsədlərinə və iş şəraitinə təsir edən xüsusiyyətlərdir. Toxunuş və keyfiyyətdə rəng, yumşaqlyq və codluq geyim istehsalında böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini qeyd etmək lazımdır. Belə ki, geyimin estetik xüsusiyyətləri

yalnız modadan deyil, həmçinin materialın, dizaynın, emalın və digər amillərin xüsusiyyətlərindən asılıdır. Bu, ictimai əhəmiyyətli məlumatın məhsulu şəklində əks etdirən estetik göstəricidir. Bu məqsəd incəliyi, assosiasiyanın imicini, hazırkı vəziyyətini və peşəkarlıq vəziyyətini nəzərə alır.

Bundan əlavə orijinallıq bir məhsul və oxşar məhsullar arasındakı fərqi, ilk növbədə, özünəməxsus bir formasını xarakterizə edən estetik bir amildir. Geyimin orijinallığının estetik göstəricisi əhəmiyyətli bir əmlak hesab olunur. Qeyd edək ki, məhsulun forması onun məqsədinə uyğun olmalıdır və rahatlığı təmin etməyə xidmət etməlidir. Stil uyğunluğu isə müvafiq forma və cəmiyyətin inkişaf tarixi mərhələsində müəyyən xüsusiyyətləri ifadə edən və bədii yollarını göstərən estetik komponentidir. Bu mərhələ çərçivəsində üslubun istiqamətini tam olaraq dəyişdirmək mümkün hesab olunur.

Gənc yaşda hansı stilə və tərzə meyilli olduğunuzu düşünün. Yenə də hər kəs moda seçimlərimizin o zamandan bu günədək dəyişildiyinin fərqi vardır. Moda və stil haqqında heyranverici və əyləncəli şeylərdən biri-yaradıcılıq, istənilən vaxtda özümüz üçün yeni, fərqli bir görünüş və şəxsiyyətimizi yarada bilməkdir. Qarderobu açdığınız an şəxsi stilinizi hiss etmək o qədər də çətin deyil. Davamlı olaraq istifadə etdiyimiz geyimləri istifadə edərkən bu tip suallarla qarşılaşırıq: Hansı növ geyim stillərinə tez-tez üz tuturuq? Müntəzəm olaraq üstünlük verdiyimiz rəng və rəng qrupları, geyindiyimiz xüsusi bir siluet varmı? Stil barəsində yardıma ehtiyac duyduqca məsləhət alacağımız birisi varmı? Şəxsi tərzin digər əhəmiyyətli bir hissəsi, nəyin sizdə estetik cəhətdən yaxşı göründüyünü anlamaqdır. Hansı geyimlərin sizi daha yaxşı daşdığını qiymətləndirərkən göz önündə saxlanılması lazım olan üç şey vardır: bədən forması, dəri, gözlər, saçlar və sənə çox yaxşı hiss etdirə biləcək bir şey. Təbii ki, bədən quruluşu geyimin necə uyğunluq göstərdiyini və hansı növ geyimin sizə yaxşı yaraşdığını göstərən və böyük rolu olan bir məqamdır. Bir müştəri məlumatlarını qeyd etmək, hansı geyim tipinin dizayn ediləcəyini və hansı tip parçanın istifadə olunacağına qərar verməyinizi təmin edəcəkdir. Müəyyən bir şəxs üçün layihələndirirsinizsə, gərəkli uyğunlaşmanı yerinə yetirmək üçün bədənin

ölçülərini almaq lazımdır. Geyim hazırlayarkən bir çox məşhur moda dizaynerləri eyni ümumi addımları izləyərlər.

Bədənin şəklini təsvir edərkən onu artıq müəyyənləşdirmiş olursunuz. Taxdığınız aksesuarlar bu tarazlıq hissəsinə kömək edə bilər. Sadə, monoton aksesuarlar vurğulamaq istəmədiyiniz hissədə diqqət çəkməyəcəkdir. Yaxud aksesuarın diqqət mərkəzində olmağını istəyirsinizsə, geyimi daha sadə seçməyiniz lazımdır. Daha bir önəmli məqam vardır ki, geyimlərimizi birdən çox aksesuarla uyğunlaşdırmaqdan qaçınmalıyıq. Bu tərzinizin bir qədər qarışıq görünməsinə yaradacaqdır. Harmoniya: Uyğunlaşma, aksesuarların və geyimlərin necə bir araya gəldiyini göstərir. Rəng, faktura, ağırlıq və ya məzmun kimi bəzi birləşdirici elementlər olmalıdır. Bir geyimə bir çox aksesuar qatmaq cazibədar gələ bilər, ancaq bir geyimi məhv etmə riskiylə qarşı-qarşıya qoyarıq. Əslində, cəsarətli bir geyim ayaqqabı və sadə zərgərlik istisna olmaqla demək olar ki, heç bir əlavə aksesuar tələb etməz.(şəkil.2)

Digər bir yandan stilimizi parçalarla da tamamlayırıq. Rəngdən sonra gələn ən mühüm element qeyd etdiyimiz kimi parçalardır. Parça istehsalında gedən inkişaf prosesləri yeni texnologiyaların yaranmasına səbəb olur ki, bu da geniş istehlakçı rahatlığını təmin edir. Bu isə mövsümə görə təklif olunan rənglərin yeni parçalarda necə istifadə oluna biləcəyini də göstərir. Məsələn, 1990-cı illərdə məşhurlaşan yüksək texnologiyalı parçalar 1990-cı illərdən futurizmin tendensiyasına rəhbərlik etmişlər. Bu gün gələcəyə istiqamətli proqnozlaşdırmada olan meyl araştırmacılarına təsir etməyə davam etməkdədir. İndiki zamanla əvvəlki dövrə baxdıqda siluetin hələdə böyük rolu olduğunu deyə bilərik. Siluet kobud olaraq geyimin şəkli, xarici xətləri olaraq təyin oluna bilər. Siluetdəki ən böyük dəyişim Birinci Dünya müharibəsi sonrası geyimlərin müasir geyimə keçidi zamanı yaşanmışdır. Qabarıq uzun ətkələr, hərəkətli bir görünüşə malik qadın silueti indiki vaxtda da varlığını davam etdirməkdədir. Tarixi davamlılıq mövcud üslubda kiçik dəyişikliklər edərək yeni üslubların ortaya çıxması kimi təsvir edilə bilər. Misal olaraq tarixi davamlılığının bilinən nümunələrindən biri də Şanelin klassik siluetidir. Digər bir nümunə şalvar, köynək və gödəkçələrdən ibarət kişi kostyumudur. Hər nə qədər

moda müvəqqəti, stil qalıcı olsa belə istər iş dünyası, istər xüsusi həyatda bir tərz sahibi olmaq diqqət çəkməyin, eynisi olmamağın və fərqli düşünmənin başında gəlir.

Moda aləmində bir çox geyim stili vardır. Hər kəsin özünə görə bir stili mövcuddur. Hər insan özünə yaraşanı geyinər və bu da müxtəlif moda forması deməkdir. Əhəmiyyətli olan isə özünü ən yaxşı əks etdirən və ən uyğun tərzə taparaq özünə uyğunlaşdırma bilməkdir. Buna görə özünü əks etdirən modeli tapmaq çox vacibdir. Stil insanın bütün daxili dünyasını əks etdirir. Tərz geyinmənin, modaya uyğunlaşmanın, stil sahibi olmanın əhəmiyyətini, "Başqaları kimi geyinmədiyin zaman, digərləri kimi düşünməzsən" şəklində açıqlaya bilərik. Fərq yaratmaq, diqqətləri çəkmək və ən əhəmiyyətli stil sahibi olmanın, insanın özünü tanımasından keçdiyinin fərqi olmalıdır. Digər yandan stil dəyişməyə ehtiyacı qalmadığı üçün daha qalıcı və vaxtsız olaraq qəbul edilir. Yalnız biz bunu etdikdə onu dəyişə bilərik, ya da bu üslubu və ya şəxsiyyətimizi yenidən təyin edə bilərik. Stil geyimdən asılı deyil. Qəşəng görünməyi təmin edən hər şeylə əlaqələndirilə bilər: unikal bir danışma şəkli, unikal bir aksesuar birləşməsi, özünüzü geyimdə gözəl daşımanın unikal bir yolu və s.

Stil geyimləri bir araya gətirir. Bu fərdi və ya ümumi bir növü müəyyən edə bilər. Əsasən stil mədəniyyət, siyasət, din, hava vəziyyəti və s. kimi müxtəlif faktorların sizi bir insan olaraq necə şəkilləndirdiyini əks etdirir. Düzgün aksesuar istifadəsindən, ayaqqabı seçiminə qədər insanın boyuna və bədənində görə daha nə qədər zərif görünə biləcəyinizi ehtiva edir.

Mütəmadi olaraq dəyişmək və dəb aləmini təqib etmək əlbəttə ki, asan deyil. Çünki dəbdə deyib əldə etdiyimiz hər hansı bir geyim də insanın görkəmini yaxşı etməyə də bilər. Unutmayaq ki, stil sahibi olmaq yalnız bizə məxsus olan bir şeydir. Daha dəqiqliklə desək, dəbi hər insan izləyir və hər bir şəxs dəblə uyğunlaşmağa çalışır. Lakin stil sahibi olmaq isə öz şəxsi tərzini yaratmaqdır.

BÖLMƏ II. Parçanın yaranma tarixi və xüsusiyyətlərinin analizi

2.1. Parça və onun xüsusiyyətləri

Geyim sektorunda materialların və komponentin xüsusiyyətləri, davamlılığı və görünüşü və s. istehlakçıların dəyişən tələblərinə qarşılıq vermək üçün əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Geyimin görünüşünün xarakterizə olunmasında nəzərə alınmalı olan aspektlər ölçü vahidi, rəngin rolu, parçanın dayanıqlılığı və parçanın tərkibidir. Parça hazır geyim istehsalı üçün geyim istehsalçılarının toxuculuq materialıdır. Parçanın keyfiyyəti hazır paltarın keyfiyyətini mütləq proqnozlaşdırmır, lakin hər ikisi də güclü faktorlardır. Paltarın estetik və funksional tələblərinə uyğun gəlməsi üçün düzgün parça tələb edilir. İstehsalçılar bir çox amil əsasında parça üçün tələb olunan estetik və funksional nümayiş standartlarını qururlar. Bu amillərə geyim dizaynı, istehlakçı seçimləri, moda meyilləri, xərc sərhədləri və şirkət tərəfindən seçilən hədəf bazar profili daxildir.

Məlumdur ki, geyinmək insanın əsas ehtiyaclarından biridir. İlk olaraq parça istehsalı kətandan başlanmış, daha sonralar yun istifadə edilməyə başlanmışdır. Daha sonra pambıq parçalar geniş yayılmış vəbu sayılanlara ipək də əlavə olunmuşdur. XVII əsrdə Fransada, sonra İngiltərədə merinos yunu ilə emal edilən parçalar ortaya çıxmışdır. Pambıq ilk olaraq XVII əsrdə Şimali Amerikada tapıldı. O dövrdən bəri böyüməyə başlamış, daha da tanınmışdır. Lakin digərlərinin əksinə ipək daha yavaş bir yayılma göstərmişdir. Bu ümumilikdə ipəkdə lüks bir simvol idi.

Parça insanların həyatında təsiri olan, qədim dövrlərdən başlayaraq ilk növbədə, kətan liflərindən istifadə edərək, bitkilərdən çıxarılan boyalarla rənglənmiş sadə toxunuşa malik olan məmulatdır. Bəzi tekstil məhsulları demək olar ki, min illərdir bizimlədir. Biz onları fərqli məqsədlər üçün istifadə edirik, onları inkişaf etdiririk və estetik cəhətdən daha cəlbedici görünməsinə çalışırıq. Kostyum tarixinin ilk böyük inqilabı, mədəniyyətlərin dəyişməsi, heyvan dərilərinin incə bir şəkildə işlənməsi və hər şeydən əvvəl parçaların işlənməsiylə daha rahat bir geyim əldə olunmasıyla başlanmışdır. Tekstil e.ə. 5000-ci ilə qədər uzanan tarixi olan Hindistan və Çində tanınmış pambıq və ipək tipli parçalarla geri dönməyə başlayır. Avropa,

Yaxın Şərqlə və Asiya ölkələri arasında ticarət şəbəkələri inkişaf etmiş, tekstil məhsulları öz yüksək qiymətini almışdı. Coğrafi mövqe və zamana bağlı olaraq, hər mədəniyyətin özünə məxsus lifləri, naxışları və rənglər ilə öz fərqli tekstili vardır. Ən qədim parça dizaynerlərinin adları zamanla itmiş və üslub tendensiyaları meydana gəlmişdir.

Pambıq tekstil sənayesi dünyanın ilk və məşhur mexanikləşdirilmiş sənayesi idi. O, sənaye inqilabının tarixində əhəmiyyətli rol oynamışdır. Sənaye inqilabı dünyaya yayıldığı zaman, pambıq sənayesinin üstün inkişaf prioriteti verildi. XIX əsrin ortalarından Asiya, Hindistan, Yaponiya və Çin kimi ölkələr ardıcıl olaraq pambıq dəyirmanı qurmağa başlamışdılar. Digər başqa inkişaf etmiş ölkələrdə XVIII əsrin sonlarında sənaye inqilabının baş verməsi ilə pambıq istehlakının artması başlamışdır.

Pambıq. Pambıq keyfiyyətli bir səbəbə görə çox tanınan bir parça növüdür: yumşaq, çox yönlü, davamlı (yüksək keyfiyyətli) və nisbətən iqtisadidir. Pambığın ən əhəmiyyətli xüsusiyyəti toxumanın uzunluğudur, yəni parçanın fərdi liflərinin uzunluğu. Uzun pambıq liflərindən hazırlanan parçalar ümumiyyətlə, daha qısa liflərdən hazırlanan parçalara nisbətən yüksək keyfiyyətli hesab edirlər. Pambıqdan hazırlanmış geyimlər çox yaxşı formada qalır və geyinildikdə rahat şəkildə üzərimizə oturur. Bundan əlavə şəffaf olmayan, mat, parlamayan bir görünüş verir. Tikiş ərzində parça yüngül büzülmüş kimi görünür, təbii olduğundan asanlıqla qıvrıldığı yerdən də qırışa bilər. Ən əhəmiyyətli müsbət xüsusiyyəti: gigiyenik olmasıdır. Pambıq havanı çox yaxşı keçirir, eyni zamanda çox yaxşı nəm və ya su çəkmə qabiliyyətinə malikdir. Pambıq məmulatından hazırlanmış geyimlər hər zaman rahat və yumşaq olduğu üçün həm gözəlliyi həm də, rahatlığı təmin edir.

Kətan. Kətan təbii düz, lakin çox elastikliyi olmayan kətan liflərindən hazırlanır. Kətan yay fəslə üçün nəzərdə tutulmuş mükəmməl bir parça hesab edilə bilər, çünki nəfəs alan, sürətli quruyan, soyutma kimi təsirlərə malikdir. Ümumiyyətlə, pambıqla müqayisədə zəriflik ilə daha az keyfiyyət fərqləri var və bir paltar artıq yaxşı bir təsir bağışlayan yüksək kətan komponentinə malikdir.

Müxtəlif növdə təbii ipək parçalar və bu parçalardan hazırlanmış geyimlər vardır. Bu toxuculuq növündən, ipək ipliklərinin keyfiyyətindən, ipək istehsal olunduğu ölkədən və bir çox digər amillərdən asılıdır. Azərbaycanda ipəkçilik tarixini araşdıranların məlumatlarına əsasən bildirilir ki, ölkəmiz qədim zamanlardan bu günə qədər Şərqi ən böyük ipəkçilik ölkəsi adı ilə tanınır. Bunu da qeyd etmək ki, Şirvan əyaləti Azərbaycan ölkəsində ən böyük ipəkçilik rayonu olmuşdur. Həmçinin, ölkəmizin Basqal, Şamaxı, Şəki, Şuşa, Gəncə bölgələrində də ipəkçilik istehsalının inkişafı az olmamışdır. Burada ipək parçadan estetik cəhətdən çox gözəl, bəzəkli, keyfiyyətli, naxışlı, zərif görünən qadınlar üçün baş örtəkləri istehsal olunub. Tədqiqatçılar onu da qeyd edirlər ki, antik dövrdə alban tarixçisi olan M.Kalankaytuku öz "Alban tarixi" kitabında Kür çayın sahillərində çox sayda tut ağaclarının olduğunu və onlardan, əsasən, ipək parçanın istehsal olunmasında xammal materialı kimi istifadə edildiyini göstərmişdir.

Şəki ipəyinin şöhrəti illərdən bütün dünyanı dolaşır. "İpək yolu"nın üstündə yerləşən qədim Azərbaycan minlərlə, hətta milyonlarla səyyahın, dəvə karvanının izlərini üzərində yaşadır. İpəkçilik tarixini araşdıran tədqiqatçıların əldə etdiyi məlumatlara əsasən Azərbaycandakı ipəkçilik sənəti dünyanın bir sıra ölkələrinə görə əlçatmaz görülən əlverişli iqlim və yaxşı təbii-coğrafi şəraitə əsasən yaranmış, inkişaf etmişdir. Tədqiqatçılar onu da qeyd edir ki, tut yarpağının atlas - ipək parça vəziyyətinə keçməsi üçün ipəkçilik təsərrüfatı və ya sənəti adlanan peşə incə, həmçinin də kifayət qədər çətindir.

İpək haqqında da bir çox funksiyalar deyə bilərik ki, bunlar da geyimdə estetikliyə təsir edər, geyimin xüsusiyyətlərini ortaya çıxara bilər. İpək parçalar yüngül və güclü görünüş bəxş edir və xarakterik bir parlaqlığa malikdir. Təbii ipək parçalar ipək bəcəyi baramasıyla incə iplikdən hazırlanır. İpək parçaların ipi eyni qalınlıqda, elastik və dayanıqlı vəziyyətdə olur. İpək parça ipinin davamlılığı eyni haldakı bir polad telin davamlılığı ilə eynidir. Bu parçalar özünü geyimdə göstərərək estetiklik xüsusiyyətlərini nəzərə çarpdırır.

2.2. Parçanın funksiyası

Parça geyim hazırlamaq üçün istifadə olunan materialdır. Geyimin üç elementlərindən biri sayılan parça təkcə geyimin xüsusiyyətlərini və stilini şərh etmir, həmçinin də geyimlərin forma işlərin və rənglərinin təsiri ilə də bağlıdır. Dünyada geyim və moda anlayışı, geyimi təşkil edən parçaların funksiyalarını, xüsusiyyətlərini və digər amilləri hər ötən gün dəyişdirir, yeniləyir. Ümumiyyətlə, yüksək keyfiyyətli, əsasən də rahat, estetik cəhətli, vizual və zərif, yumşaq toxunma xüsusiyyətlərinə sahib və başqa millətləri özündə daşıyan məmulatlar diqqətə alınmalıdır. Geyim məmulatlarında formal sosial şəraitdə, istehsalda yun, pambıq, saf ipək kimi məhsullar seçilməlidir.

Elastik və yumşaq xassəli, seyrək toxumalı parçalar daha asan forma ala bilmə xüsusiyyətinə sahibdirlər. Lakin bu parçaların formasını hansı şərtlərdə, nə qədər müddət qoruduğu, tutumunda dəyişiklik olub olmadığı, gərmə, sıxılma, nəm, istilik və.s. əməliyyatlardan necə təsirləndiklərində vacibdir. Parçalar bunlara bağlı olaraq riayət edilməsi və qiymətləndirilməsi üçün texnoloji inkişaf istiqamətində müxtəlif tikiş texnika imkanının təmin edilməsini tələb edir. Parçalarla məşğul olan dizayner seçəcəyi parçanın keyfiyyətinin istehsal üsullarına, tikiş maşınlarına və operatorun bacarığına qədər geniş əhatədə diqqətə alınmalıdır.

Yumşaq parçalar: Yumşaq effektiv parçalar odur ki, nisbətən incə, yaxşı formaya sahib, xətləri düz, təbii uzanan geyim konturudur. Yumşaq parçalar toxuculuqdan hazırlanmış parça strukturları evakuasiya, ipək parçalar və yumşaq incə kətan parçalar deməkdir. Dizaynda istifadə edilən yumşaq parçalar toxuculuq üslubunda bədənin zərif əyrisini əks etdirir. Bunlara ipək, kətan və digər bəzi parçalar daxildir, hansı ki, xətlərin zərifliyini önə çıxardır, yumşaq effektin yaradılmasında rol oynayır.

Parlaq parçaların geyim üzərində bir çox təsirləri vardır. Parlaq parça və işıq əks etdirən hamar səth, parıltı hissi yaşadan anlamına gəlir (Şəkil.3). Bu tip parçalara atlas parça quruluşu daxildir və diqqət çəkməyi bacarırlar. Ən çox istifadə edilən gecə paltarları və ya səhnə üçün hazırlanan nümayiş geyimləri və güclü

gözqamaşdırıcı vizual effektlər yaratma qabiliyyətinə sahibdir. Geyim nümayişində parlaq parçalar çox geniş yer almış sadə bir dizaynı əks etdirən və ya şişirdilmiş modelləşdirmə yanaşmasına malik ola bilər.

Materialın nəzərə alınması lazım olan başlıca amillərdən biridir. Parçanın təməl vəsait olaraq istifadə edildiyi məhsul dizaynlarında isə çox əhəmiyyətli parametrlər vardır. Buna əlavə olaraq, hədəf olaraq əhalinin xüsusiyyətləri, funksionallıq, günün modası, istehsal şərtləri kimi bir çox faktor adlanan xüsusiyyətlər və dəyərlər bir-birinə bənzəyir. Parçanın düzgün seçimi, dizaynın və istehsalatın müvəffəqiyyətində əhəmiyyətli bir rol oynayır. Başlıca vəsaiti parça olan bir dizayner, müxtəlif parça növlərini, parçanın struktur xüsusiyyətlərini yaxşı bilməli və funksiyaların qiymətləndirilməsini düzgün həll etməlidir. Bu müvəffəqiyyətli, uğurlu və tələblərə uyğun gələn geyimin yaranmasına və istifadə zamanı parçanın görünüşü, bazardakı vəziyyəti və maliyyə fəaliyyətinin düzgün nəzərə alınmasına gətirib çıxarır. Bu məzmununda dizayna təsir edən faktorlar açıqlanmış, dəyərləndirilmişdir. Materiallar bir çox xüsusiyyətlərə malikdir və bunlarda həndəsi, mexaniki, fiziki, kimyəvi, estetik, əməliyyat və s. bölünürlər.

Hər hansı bir parçanın funksional icrası o deməkdir ki, geyimdə bir komponent kimi istifadə edilməsi və davamlılığı olsun. Bu faydaya görünüşü və ya formanı saxlaması, rahatlığı, güvənli ola bilməsi bu geyimin özəlliklərinə daxildir. Düzümlülük geyimin bu xüsusiyyətləri ilə bağlı olaraq parçanın xidmətə yararlılığına aid edilir. Daha aydın desək, gücü, aşınma müqaviməti, kimyəvi maddələr və ətraf mühitin digər elementləri ilə parçalanma müqaviməti və s kimi komponentlər bu xüsusiyyətlərin tərkibindədir. Estetik göstərişə gəldikdə, geyimin funksional əməyi dəqiq olaraq parça tərəfindən müəyyən edilə bilməz. Bir geyim dizaynı tikiliş və bitirməni, materialları, istifadə və dayanıqlılığını müəyyən etmək üçün ilk növbədə qarşılıqlı fəaliyyət göstərir.

2.3. Parçanın keyfiyyət göstəriciləri: faktura, bəzək, aksesuar

Bizi geyimə, parçaya cəlb edən nədir? Rəng, dizayn, vizual toxunuş-bu estetik və ya bədii dəyərlər geyiminizə və özünüzü necə hiss etdiyinizə təsir göstərir. Estetik dəyərlər fərdi olmasına baxmayaraq, rəngləri, toxuculuğu necə oyrənməyimizi, dizaynı, geyimi düzgün seçməyi və ya parçaları koordinasiya edilməsinə kömək edəcək. Forma və rəng olaraq obyektlərin qəbul edilməsi üçün əhəmiyyətli olan, bizi əhatə edən obyektiv dünyanın xüsusiyyətlərindən biridir. Bu toxumadan yaranan məmulatın bədii görüntüsünün qəbulundan asılıdır. Materialın fakturası kostyum tərkibinin bir vasitə və bir komponenti olaraq ayırd edilir. Kostyum bədii sistemi, geyim modelinin imicini yaradarkən materialın strukturunun təzyiqini diqqətə alır. Belə ki, parçaların özlərinə aid fakturaları vardır və strukturları etibarlı ilə müəyyən fakturaya sahibdirlər. Dizaynerlərin parça seçimlərində ilk baxışda rəng və naxış əhəmiyyətli bir meyar olaraq anlaşılrsa da, emosional mənada parçaların verdikləri hissiyatlər də əhəmiyyətlidir. Sərtliyi, qalınlığı, ağırlığı, yumşaqlığı, yüngüllüyü, incəliyi, mat, parlaq və ya şəffaf olması və bu xüsusiyyətlərin kombinasiyaları da dizayna bir faktura qazandıran amillərdir. Az miqdarda rəngin əlavə edilməsi fakturanın diqqət çəkici, daha görkəmli və dəqiq qəbul edilə biləcək olmasına kömək edir. İlk baxışdan insanlar hələ danışmadan, xarici görünüşü ilə bir-birinə dair ümumi qərarlara sahib idilər. Davranışları və ünsiyyətdən əvvəl xarici görünüş və geyim tərzləri ilə də diqqət çəkirdilər. Bu məqamda bədənin həcmi vurğulayan, ya da gizləyən, insanın xarakterində və ya həyat tərzində önə çıxan mövzular haqqında ipucu verən geyimlər və siluet formalarıdır.

Bəzəmə geyinməyə bənzər bir başqa ünsürdür. Daha əvvəl də qeyd edildiyi kimi bəzəmə ənənəvi və ya peşəkar bir sıra dəyişkən amillərə malikdir. Bununla yanaşı, sosial-iqtisadi vəziyyət də məmulatın keyfiyyətini müəyyən edir.

Bəzək, mədəniyyətin bütün mərhələlərində insanlığı müşayiət edən ən geniş yayılmış məkan sənətinin forması kimi qəbul edilir. Hətta gündəlik həyatda dərin kök salmışdır.

Modanı bilən hər kəs bir adamın görünüşünü və şəxsiyyətini inkişaf etdirmək üçün paltarla uyğunlaşan bir geyimin əhəmiyyətini anlayır. Geyimlərlə uyğunluq təşkil edən və yaxud tamamlayıcı rolunu oynayan daşıyıcılardan biri də aksesuarlardır. Aksesuar görünüşdə böyük əhəmiyyət kəsb edir və əsasən qadın həyatında böyük rol oynayır. Geyimə görə doğru tipdə bijüteriya seçmək çox əhəmiyyətlidir. Professional bir mühitdə kiçik sırğalar və boyunbağı və s. çox yüngül zərgərlik məmulatlarından istifadə edilməlidir. Aksesuarlar qadınların şəxsiyyətini vurğulamaq və ən doğru xüsusiyyətləri doğru hissələrə gətirərkən ən yaxşı xüsusiyyətləri ortaya qoyma qabiliyyətinə malikdir. Hər qadın zinət əşyalarını və gözəlliyi ortaya çıxarmağı, cəlb ediciliyi artırmağı sevir. Gözəgörünən aksesuarlar da güclü tərzdə bunu bəyanat verə bilər(şəkil.4). Aksesuarlar da həmçinin xarici görünüşdə, geyimin özündə müvəffəqiyyət əlaməti ola bilərlər. İnsanlar həyatında fərdi və ya peşəkar məqsədlərə nail olmaq üçün gözəl zərgərlik məmulatları ilə özlərini təqdim edirlər. Bir qadın çox nadir hallarda üzərindən zinət əşyalarını çıxarır. Yüngül iş üçün daha az çəki olan metal zərgərlik məmulatlarından istifadə etməyə çalışırlar. Bəzi xüsusi hallar və ictimai dəvətlər üçün daha dəyərlı, zərif və ağır zinət əşyalarını geyinməyə üstünlük verib daha cəlbedici görünüş yaradırlar. Bəzəmə, bəzi əlavələrlə birlikdə bir şeyi daha təəccüblü, diqqət çəkici bir hala gətirmə sənətidir. Digər dəyişdirilmiş "bəzək" bir yer və ya başqa sənət parçasını dekorasiya etmək və bəzəmək üçün hazırlanan forma şəklindədir. Paltar, tikiliş, zərgərlik, əşya, mebel və bu kimi şeyləri bəzəyib gözəlləşdirən işlər bəzəmə sənətinin başında gələn amillərdir. Aksesuar isə hər hansı bir şeyi tamamlayan geyimin bir hissəsi deməkdir. Boyunbağı, sırğa, əlcək, papaq, ayaqqabı, çanta və bənzəri əşyalar geyimi tamamlayan detallar sayılır. Geyimdə olduğu kimi aksesuarlarda da modanın təsiri altında baş verən dəyişikliklər olmaqda davam edir.

XIX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın ənənəvi qadın kostyumları XX əsrin əvvəllərində müxtəlif aksesuarlar ilə ilə tamamlanmışdır. Əsasən, zərgərlərin hər birinin dekorativ məqsədi var idi: estetik dəyərlər. Amma eyni zamanda, zinət əşyaları ilə qadının aid olduğu sinfi, statusu, aksesuarların sahibinin tarixi və etnoqrafik bölgəsi, yaşı və yaşayış vəziyyəti müəyyən edilə bilirdi.

Geyimdə həm parçanı həm də estetikliyi dəyişən daha bir amil işıq effektidir. Maraqlıdır ki, işıq effekti parçanın xarici görünüşündə köklü dəyişiklik edə bilmə yönünə sahibdir. Təsəvvürümüzdə gətirə biləcəyiniz hər bir şey üçün işıq effektinin ideal rol oynadığını artıq bilirsiniz. Qeyd etmək lazımdır ki, göz alıcı işıq effektləri yaratmaq üçün fantastik rəng gücünə sahib olmanız daha təsirli olacaqdır. Parçaların, geyimlərin keyfiyyətini ən yüksək standartlara qədər qoruyub saxlaya bilmişsinizsə, bu estetik keyfiyyətin tələblərini düzgün yerinə yetirməyimizin işarəsidir.

İstehsal prosesləri barədə məlumat sahibi olmaq və layihəni idarə etmək çox vacib məsələlərdəndir, əsasəndə vaxt, fəaliyyət və resurslarda aiddir. Müasir moda uzun və qısa ətəklər, geniş və sıqaret şalvarları, formal kostyumları və gödəkçələr və s. kimi birləşmə modelindən sonra geniş çeşidli formal və estetik zamanətləri tədriclə özündə birləşdirir. Sənət sahəsində olduğu kimi, bu gün də moda olan bir şeyi yaratmaq, real estetik yenilik təqdim edə bilmək çox çətindir: və bunlarla bir arada həyata keçirmək çox önəmlidir.

2.4. Rəng və ornament

İlk növbədə qeyd etmək olar ki, rəng faktoru istehlakçıları geyimə cəlb edə bilən yeganə əhəmiyyətli xüsusiyyət sayılır. Rəng və yaxud modelin "gözəlliyi", başqa adla "yaxşılığı" subyektivdir, ona görə ki, rənglərin "keyfiyyətini" qiymətləndirmək, həmçinin naxışlı parçayaən yaxşı dizaynı seçmək üçün lazım olan heç bir laboratoriya testi yoxdur. Rəng və modelin estetik qiymətləndirilməsi moda tendensiyalarına, şəxsi üstünlüklərə, dizayn prinsiplərinə və elementlərinə olan həssaslıqdan asılıdır.

İlk mərhələdə istehlakçıya təsir göstərən dizayn prinsiplərindən birinin rəng olduğunu qeyd etdik. Bu yalnız tez-tez geyim, reklam, qablaşdırma və ya daxili dizayn elementlərdən biri kimi deyil, kolleksiyanın başlanğıc nöqtəsi kimi eləcə də, nəzərdə tutulan kolleksiya mövsümünü müəyyənləşdirən bir keyfiyyət göstəricisidir. Dizaynda istifadə edilən rəng kombinasiyası oyanış təsirlərində dəyişiklik edə bilər. İlham alınan kombinasiyalar mövsümi dəyişikliklər, yaş qrupu, ünvanlı auditoriya və həm də geyilən yer kimi dəyişir. Həmçinin rəng insan bədəninin qüsurlarını gizlətməklə yanaşı vurğulama xüsusiyyətlərinə sahibdir. Bu baxımdan hazırlanmış dizaynlarda, xüsusilə insanın fiziki xüsusiyyətləri nəzərə alınmalı olan məqamdır.

Rəng parça məhsullarında məhsulun istifadə məqsədi və şərtlərinə uyğun olaraq seçilməlidir. Bütün səthlər və formalar fərqli rəng seçkiləriylə olduğundan daha maraqlı qəbul edilə, ya da heç fərq edilməyə bilər. Parça üzərində çox mühüm bir yeri olan rənglər insanların gündəmə uyğunluğundan başqa, insanların dərk etdiyi təəssürlərə və psixoloji təsirlərə nəzər yetirilərək seçilir. Dizaynerin rəng mövzusunda məlumatı, parça rənginin doğru seçimi baxımından əhəmiyyətlidir. Rabitənin ən əhəmiyyətli və gizli qəhrəmanlarından olan rənglər, biz bunu bilməsək belə bizə bir şey söyləyir. Rənglərin psixoloji təsirlərini tanıyan bilim insanları, reklamdən psixiatriya, ünsiyyətdən vizual mediaya, sağlamlığa qədər çox uğurlu nəticələr ortaya çıxarmışlar.

Rənglərin psixoloji təsirləri hər bir insan üçün eynidir və buna görə də istifadənin nümunələri demək olar ki, dünyanın hər yerində dəyişir. Rənglərin ən

məşhur istifadəçilərindən biri elə dizaynerlərdir. Rəng səhnəyə dizaynı gətirən ən əhəmiyyətli yaradıcılıq işlərindən biridir. Buna görə bir dizayner rəngləri istifadə etmək istədikləri bir hissi verə biləcək bir dizaynda yaxşı istifadə edə bilməli, yaradıcılıq güclərini, nəticəni və görünüşü layiqincə göstərə biləcək şəkildə ortaya qoymalıdırlar. Dizaynerlər tərəfindən rənglərin psixoloji təsirlərinin səmərəli istifadəsi mesajı, dizaynda daha effektiv bir şəkildə göstərilə bilinir. Bəzən düşüncəli, bəzən şən, hətta duyğularımızı bəzi hallarda həyatımıza yönəldən rənglərin keyfiyyətlərini saymaqla bitmir. Ümumiyyətlə, nəzərə çarpan rənglər; qırmızı, sarı, narıncı və bir çoxları vardır ki, hətta geyimdəki parçanın estetikliyini və görünüşünü əhəmiyyətli dərəcədə dəyişir (şəkil 5). Bu rənglər bir-birinin yanında yerləşdirildikdə onların cəlbediciliyi də artır. Məhsulun xüsusi rəngləri bir markanı ayırmaqda ilk addımdır. Rənglər də firmaya və istifadə etdikləri məhsullara şəxsiyyət gətirir. Bundan başqa rənglər məhsulun üstünlük verdikləri psixoloji effektlərlə əsas rol oynaya və düzgün istifadə edildikdə digər amillərdən daha çox təsir göstərə bilirlər.

Dizaynın dekorativ hissəsini yaradan və bəzəyi ehtiva edən əsas amillərdən biri detallardır. Məhsullar qərar verildikdə yaradılmış siluet dizaynı işlənməyə başlanılır. Növbəti mərhələdə detallar və bəzəklər müzakirə olunur, nəticə əldə edilməsi üçün araşdırılır. Bu mərhələlər bir geyimin hazırlanıb bitməsi üçün vacibdir, çünki bu mərhələdə görülən işlər yüksək səviyyəli dizaynlar və daha aşağı bazar dəyəri olanlar arasında fərq yaradır.

Parçanın estetik görünüşünün təsiri olduqca böyükdür. Geyimin estetik görünüşü və ya cazibədarlığı geyimin görünüşünü tamamlayarkən parçanın görünüşünü də ifadə edir. Bununla yanaşı, parçanın özü dizayn ilə birlikdə nəzərə alınacaq məqamdır. Məmulatın materialı və tikilişi geyimin ümumi estetik təsirini yaratmaq üçün qarşılıqlı təsir göstərilir. Ümumilikdə parçanın estetikliyi rəngi, rəng tutarlılığını, naxışı, parıltını, qeyri-şəffaflığı əhatə edir (şəkil 6). Xammalın estetik fəaliyyətinin bütün bu elementləri ilə birlikdə onların subyektiv xarakterindən bəhs etmək asan deyildir.

Ornamentlər parçanın estetikliyinin ön planda olması üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Ornamentlər parçaların gözəllik simvolu da sayılır. Çox ornament növləri

vardır hansı ki, parçalarında öz izlərini qoya bilməmiş və geniş yer tutmuşlar. Fərqli ölkələr tərəfindən tanınan Azərbaycanın ornamentləri estetik cəhətdən çox zərif, incə və cəlbedicilik xüsusiyyətinə malikdir. Bunlardan biri də buta ornamentidir. "Buta" Azərbaycan milli bəzəklərinin tipik bir təzahürüdür. Azərbaycanın bütün milli ornamentlərindən ən qədimi bu motiv hesab olunur. Yalnız buta ilə bəzədilmiş çoxsaylı bədii əşyalar var. Buta motivi geyimlərdə də öz gözləliliyini hər zaman vurğulamışdır. Butanın çox növü vardır və onların hər biri öz simvolik mənasını daşıyır.

Geyim dizaynında rəng, naxış, parça üzərində xətt, fiqurlar və boşluqların parça üzərində istifadəsi, fərqli bir tənzimləmə ilə formalaşdırılması olaraq təyin olunur. Naxışın təsir ediciliyi istifadə olunan motiv və rənglərin arasındakı bağlılıq ilə birbaşa əlaqəlidir. Naxışı meydana gətirən motivlərin böyüklük-küçüklük dərəcələri, bir-birindən uzaqlıqları, rəng bütövlüyü də bəzəyin xarakterini meydana gətirən əhəmiyyətli faktorlar sırasındadır. Naxış bir çox dizaynerlərin ilham mənbəyini əks etdirmək üçün müraciət etdiyi metodlardan biridir. Parça dizaynının motivləri və ya birləşmələri geometrik, realist, stilizə və mücərrəd kimi təsnif edilə bilər. Realistik motivlər təbii və ya insan əsərlərinin təqlidləri və ya təkrarlanmasıdır. Stilizə motivlər isə artıq tanınmayan insan istehsalı və ya təbii obyektlərin sadələşdirilmiş versiyaları kimidir. Mücərrəd motivlər isə təbii ya da insan istehsalı olan obyektlərlə əlaqəsi olmayan ölçü, rəng və forma kombinasiyalarıdır. Ornament bir bəzək, ritmik bir çevrilmə üzərinə inşa edilmiş bir naxış, daha doğrusu, həndəsi və s. elementlərin birləşməsidir. Ornamentin meydana gəlməsi böyük bir antik dövrə söykənir, çünki o zamanlar belə insanlar evlərini, ibadətlərini və həyatlarını bəzəməyə çalışır, ornamentlərlə zənginləşdirirdilər. Bəzi geyimlər üzərindəki ornamentlər bəzilərinin sosial statusunu, maddi və mənəvi vəziyyətini, yaşı və cinsini, etnosunu ifadə edir.

Bölmə III. Geyimin estetik keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi

3.1. Geyimdə estetik xüsusiyyətlər

Estetik prinsiplər moda dizaynında lazım olan estetik dəyərlərin əhəmiyyətli bir hissəsini təşkil edir və bunlar hər hansı bir dizaynın təsiri ilə müəyyən edilir. Estetik dəyər və estetik qərar hər hansı bir dizaynın müvəffəqiyyətində əhəmiyyətli bir rol oynayır. Bu iki istiqamət hər hansı bir obyektə obyektiv olaraq mühakimə etməyə köməkçi olar. Obyektlər xüsusi bir estetik keyfiyyətlərə malikdirsə və ya xüsusi bir estetik forma nümayiş etdirilərsə, estetik baxımdan dəyərlidirlər, təcrübəli və ya qiymətləndirənlərdən zövqə, sosial və ya siyasi dəyişiklik potensialına malik olanlara malikdirlər. Araşdırmada dizaynın estetikliyinin də, ifadə edildiyi kimi modelyer dizaynerlər insanların şüurlu zehinləri haqqında həqiqəti öz geyimləriylə ifadə etmələrini təmin etmək üçün müxtəlif üsullardan istifadə edirlər. Parçalar, rənglər, ölçülər, rəng harmoniyası, sıxlıq, şəffaflıq, naxış, estetiklik- bütün bunlar diqqətə alınan nüanslardır. Estetiklik, gözəllik nəzəriyyəsi olaraq, ya da sənət fəlsəfəsi ilə birlikdə daha geniş şəkildə təyin oluna bilər. Dəyişən şərtlərə baxmayaraq modanı meydana gətirən rəng, çizgi, faktura, nisbət kimi ölçülər dəyərlərini heç vaxt itirməzlər. Ancaq bütün bu faktorların müəyyən bir intizam çərçivəsində nəzarət edilməsi, dizayna uyğun hala gətirilməsi, bir stil yaradılması moda anlayışını zənginləşdirən, ona yön verən stilistlər (dizaynerlər) tərəfindən təmin olunur.

Geyimlər üçün estetiklik idealdır - gözəl dizayn, istifadəsi və yaş xüsusiyyətləri, iş şəraiti və yaşayış şəraitinin uyğunluğu kimi ünsürlər də buna daxildir. Geyimin estetik qiymətləndirilməsi, dəyərləndirilməsi bir sıra istifadə şərtlərindən asılıdır. Məsələn, iş, idman, uşaq geyimlərini qiymətləndirərkən, ergonomik tələblərdən öncə geyim qiymətləndirilir və estetik ifadə, moda uyğunlaşmasının tələblərini ortaya çıxarır.

Hər bir parça müəyyən xəyal gücü və dizayn ilə məhsula çevrilərək insanlar tərəfindən qəbul edilir. Parçanın məqsədi tələblərin yerinə yetirilməsi, məqsədə çatması üçün ən uyğun xammal ilə, təqdim edilən bazar və iqtisadi şərtlərə, zövqə uyğun gözəllikdə çıxarılmış olmasıdır. Bu xüsusiyyət parçanı dizayn edənlərin və

istehsalçıların lif, sap və quruluş yaradılması metodu ilə əməliyyatların və texnoloji imkanların ən uyğun şəkildə istifadə etməsiylə əldə edilir. Parçanın istifadə metodları bunlardır: materialların işlədilməsini, materialın istifadə olunduğu istehsal prosesinin məhsuldarlığını və məhsulun istifadə edildiyi zaman istifadəçiyə təsir göstərən xüsusiyyətləri müəyyən edir.

Tikilişin, toxunuşun estetikliyi materialın keyfiyyəti, dizaynı ilə sıx bağlıdır. Materialın toxunuşu, toxuculuq və ya çap olunmuş rəsm, rəng və ton, parlaqlıq, bəzək, karkas və s. - bunların hamısı parçanın bədii və estetik dizaynının ümumi konsepsiyasına daxil edilmişdir.

Estetik xüsusiyyətlər - məhsulların müxtəlif xüsusiyyətləri və estetik hissləri ilə müəyyənləşdirilə bilən sosial dəyəri və faydasını ifadə etmək bacarığıdır.

Geyimlərin estetik xüsusiyyətlərinin vacib göstəriciləri aşağıdakılardır:

- ◆ məqsəd üçün formanın uyğunluğu;
- ◆ rəng (məhsulun dizaynında bütün rənglərin nisbəti);
- ◆ üçölçülü strukturun təşkil edilməsi (formanın bütün elementlərinin mütənəsibliyi, koordinasiyası);
- ◆ dizaynın modanın müasir trendinə uyğunluğu.

Estetik xüsusiyyətlərin əhəmiyyətli göstəricilərindən biri rəngli tərkibdir və bu bir insanın qavrayışında müxtəlif assosiasiyalara səbəb olur. Geyimlərin estetik inkişafını sənət ilə birləşdirən modelyer-dizaynerlər, geyimləmə faktına sənətin funksiyasını yükləyərək geyim modasını yeni ideyalarla zənginləşdirmişlər. Fərqli vəsaitlərlə yola çıxan dizaynerlər müəyyən mövzularda sıxlaşaraq moda məhsullarının xarakteristika tərzini dəyişdirmişlər. Məhsulda yüksək texnika müxtəlif toxuculuq məhsullarının hazırlanmasına uyğun olan iplik növlərini, parçaların növləri, xüsusiyyətləri və icraları, modellərə və rənglərə uyğun adaptasiya və məhsul xüsusiyyətlərini bilməli olmalıdır.

Tələb göstəriciləri əməliyyat prosesində geyimlərin etibarlılığını, habelə keyfiyyət xüsusiyyətlərinin saxlanmasının sabitliyini xarakterizə edir. Geyimin etibarlılığı onun dayanıqlığını və davamlılığını müəyyən edən amildir. Geyimlərin yaxşı göstəriciləri seçilmiş materialların keyfiyyətinə və aşınma müqavimətinə, parça

və qurğulardakı əyilmiş keçidlərin keyfiyyətinə, geyimlərin hissələri və dayaqlarının dayanıqlığına görə müəyyən edilir.

"Gözəl" konsepsiya - insanın reallığa olan estetik münasibətinin ifadəsi - yalnız həm də faydalılıq, həqiqət, əxlaq deməkdir. "Estetik" konsepsiyası reallığın emosional bir hissəsidir. Geyimlərin estetik xüsusiyyətləri yalnız onun bədii tərəfini (gözəlliyi) deyil, həmçinin geyimin (faydaçı xüsusiyyətlərinin) əsas funksiyasını xarakterizə edir. Estetik ehtiyaclar insanın dərk etmə qabiliyyətindən bir qədər asılıdır. Geyimdə estetik hissələr üzərində emosional təsir göstərən bir insanda meydana gəlir. Geyimin insana təsir etdiyi həssas təsir, geometrik forma, ölçü, kütlə, rəng, materialların xassələri, daxili strukturu, məzmunu və məqsədi xarakterizə edən xüsusiyyətlərə görə əldə edilir(şəkil.7). Estetik forma gözəllik və bədii ifadəliliyini müəyyənləşdirir.

Məhsulların estetik dəyəri bir sıra əsas tələblər - funksional, ergonomik, estetiklik ilə yaradılmış bir forma ilə müəyyən edilir. Stil - tarixən qurulmuş sabit texniki tərəfdaşlıq və bədii ifadə vasitələridir. Formal birlik ümumi təşkilat şəklində ifadə edilir. Yaş tərzini cəmiyyətin sosial-iqtisadi şəraitində formalaşır. Tarixi şəraitdəki dəyişiklik üslub sistemini və bu səbəbdən geyim şəklində dəyişiklikləri öncədən müəyyənləşdirir. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi geyim üçün toxuculuq materiallarının keyfiyyətinin estetik göstəriciləri ümumi keyfiyyət göstəricisinə daxil edilmir, çünki onlar instrumental üsullarla qiymətləndirilə bilməzlər. Bu göstəricilər, bir qayda olaraq, çox subyektiv qiymətləndirmə nöqtələrində proqnozlaşdırılır.

3.2. Geyimin estetik keyfiyyətinin növləri

Cari moda tendensiyalarını təhlil etməklə yanaşı, modelyer-dizaynerlər estetik dəyərləri yaratmaq üçün moda dizayn prinsiplərini başa düşməlidirlər. Dizayn həmçinin hədəf qrupunun ehtiyaclarını ödəməli və dizaynerin fərdi və yaradıcılığını ifadə etməlidir. Mədəni və sosial dəyişikliklər moda tendensiyalarına və insanların estetik dəyərləri və əlaqədar dizayn prinsiplərini necə qəbul etdiyinə təsir göstərir. Geyimdə vurğu geyimin mərkəzində diqqəti çəkən maraq nöqtəsidir. Bu maraq nöqtəsi digər dizayn elementlərindən daha çox vizual cazibə yaratmalı və geyimin ümumi quruluşu ilə əlaqədar olmalı, bir yandan da bu ünsürlər bu maraq mərkəzini dəstəkləməlidir. Bundan əlavə, keyfiyyətli bir moda məhsulu, bir bədənin əhəmiyyətli xüsusiyyətlərini vurğulamalı və bir fiqurun səhvlərindən uzaq qalmalıdır.

Geyimin forması şərti olaraq funksional, konstruktiv, estetik olaraq növlərə bölünür. Geyimin funksional forması geyimin təyin edilməsi ilə müəyyən edilir. Struktur forması geyimin strukturunun, həcmi ölçülərinin, materialların xassələrinin səmərəli istifadəsi ilə səciyyələnir. Estetik forma gözəllik və bədii ifadəliyi müəyyənləşdirir. Məhsulların estetik dəyərinin bir sıra əsas tələbləri vardır - funksional, ergonomik, estetiklik ilə yaradılmış bir forma ilə müəyyən edilir. Geyimin keyfiyyəti onun "keyfiyyətli" və rəqabət qabiliyyətinin mühüm göstəricisidir. Geyimlərin keyfiyyət göstəricilərinin əksəriyyəti geyim hazırlamaq mərhələsində qoyulduğu sirr deyil. Keyfiyyət məsələsinə toxunaraq ilk növbədə geyimlərin istehlakçı xüsusiyyətlərinə diqqət yetirmək lazımdır. Şübhəsiz ki, tələb olunan keyfiyyət göstəricilərinə vurğu kütləvi və ya kiçik məhsulların istehsalı halında aparılır. Eyni zamanda, bəziləri də tək məhsulların dizaynında vacibdirlər. Bütün istehlakçı keyfiyyət göstəriciləri aşağıdakı əsas qruplara bölünür:

- funksional,
- estetik,
- ergonomik,
- antropometrik.

Funksional indekslər məhsulun əsas hədəf funksiyalarına (geyim təyinatı) uyğunluq dərəcəsini, istehlakçıların ölçüsü və tam yaş qrupuna uyğunluq, onların görünüşü və psixoloji xüsusiyyətləri ilə müəyyən edilir.

Estetik parametrlər isə əsas geyimin estetik tələblərinin ödənilməsi dərəcəsi xarakterinə - bu məhsulun estetik uyğunluğu forma və məhsulun funksional məqsəd və bədii ifadəsi, harmoniyası və üslubu ilə birlikdə sıx bağlı olan tələblərdir. Moda - əlbəttə ki, geyim nəzəriyyəsini, dövrü və onun xüsusi təzahürlərini bədii üslub alınmaqla tərtib etməlidir. Geyimdə də yeni bir model dizaynı zamanı hər bir mühüm estetik parametrlərə kimi diqqət yetirilməsi vacibdir. Müasir üslub və modaya uyğunluq, modelin tərkibinin təkmilləşdirilməsi dərəcəsi, gələcək məhsulun görünüşünün məhsuldarlığı anlamındadır.

Ergonomik göstəricilər - məhsulun və ya bir şəxsin ergonomik dərəcəsini müəyyənləşdirir. Ergonomik göstərici bir insanın həyat fəaliyyətinin xüsusi şərtlərində, eləcə də bir kişi, qadın geyimi və ətraf mühitin qarşılıqlı təsir dairələrində hərtərəfli öyrənən bir elmdir. Keyfiyyətin ergonomik göstəriciləri aşağıdakılardır:

- antropometrik uyğunluq,
- gigiyenik uyğunluq,
- psixofizioloji uyğunluq.

Antropometrik göstəricilər geyimlərin insan orqanlarına statik və dinamik uyğunlaşmasını ehtiva edir. Antropometriya insan orqanlarının ölçüləri ilə məşğul olan, bədən ölçülərini aparən və obyekt ölçülərini yaratmaq üçün istifadə edilən elmdir. Hər hansı bir geyimin dizaynı zaman bu göstərici mühüm yer tutur.

Gigiyenik keyfiyyət göstəriciləri hava sahəsinin məkanını (hava keçiriciliyi, higroskopiya, geyimlərin istilik qoruyucu xüsusiyyətləri və s.) mikroikliminin rahat şərtlərini təmin edən sanitariya-gigiyenik standartlara və tövsiyələrə uyğunluğunu xarakterlə edir. Bir çox cəhətdən geyimlərin gigiyenik xüsusiyyətləri tövsiyə olunan materialların xüsusiyyətləri ilə müəyyən edilir. Həm də geyimin seçilmiş dizaynı geyimlərin gigiyenik göstəricilərinin yaxşılaşmasına əhəmiyyətli təsir göstərə bilər.

Psixofizioloji göstəricilər isə fizioloji xüsusiyyətlər və psixoloji xüsusiyyətləri üçün geyimlərin uyğunluq göstəriciləridir. Bunlargeyimlərin qoyulması və rahatlığı, fərdi geyim əşyalarının istifadəsi rahatlığı və.s. təmin edən göstəricilərdir.

Geyimin ən vacib göstəricilərindən biri ölçü sabilliyi, paltarların orijinal forma və ölçüsünü saxlaya bilmə qabiliyyətidir. Ölçü sabitliyi görünüş, saxlama və uyğunluq baxımından geyimin funksiyasına təsir göstərir. Bu da rahatlıq, uzanma və büzülmə təsirləri yaradır. Toxunmanın fiziki aspektlərini maddi forma və kompozisiya təmin edir. Fiziki aspektlər geyimin dizaynını, materiallarını, tikilişini ehtiva edir.

Dizayn isə geyimüslubunun planını təmin edir. Materiallar geyim hazırlamaq üçün istifadə olunan parçalardan və digər komponentlərdən ibarətdir. Məsələn, pambıqdan və ya qarışıqdan hazırlanmış köynəyi deyə bilərik. Tikiliş geyimi yığmaq üçün istifadə olunan üsullara aiddir. Tikiş növlərinin hansı növü istifadə olunur? Köynəyin qırıqsız və ya dayanıqlı bir görkəmə sahib olması üçün hər hansı bir tikiş emalını ehtiva edir. Konstruksiyanın fiziki aspektləri daxili xüsusiyyətlər sayılır və məhsulun özü dəyişdirilmədən dəyişdirilə bilməz.

İcra istiqamətləri:

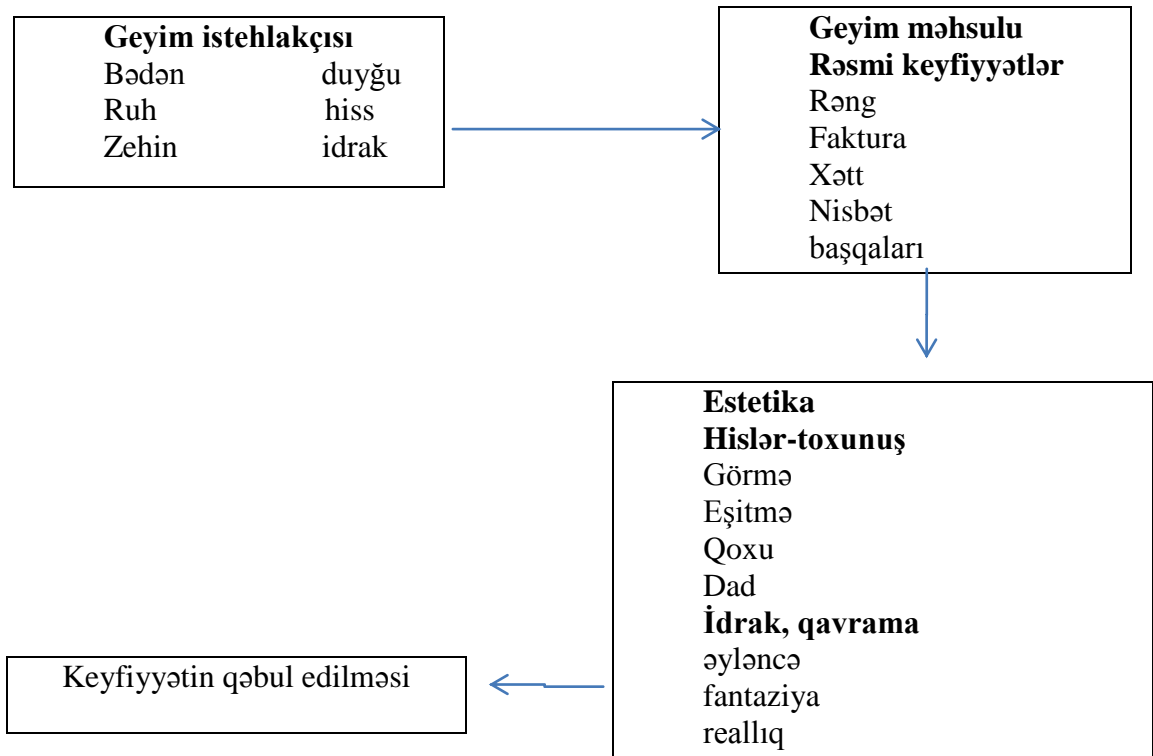
Geyim hazırlığının aspektləri onun uyğunlaşdıqları standartları və istehlakçıdan necə faydalandığını təmin edir. İcra aspektlərinə geyimin estetik və funksional növləri daxildir. Aydın ki, estetik görünüş cəlbedicilikdir. Geyimin dizaynı, materialları və hazırlığı görünüş gözləntilərini yerinə yetirirmi? Geyimin elementləri yaxşı dizayn prinsiplərini əks etdirirmi? Və görünüş başqaları tərəfindən təəssürat yaratmaq və ya qəbul etmək istəyən istifadəçinin emosional ehtiyaclarını yerinə yetirirmi? Bu suallar paltar geyinməyə hazır olduğunda qiymətləndirmək üçün vacibdir, çünki dizayn geyimin vizual müraciətinə və bununla da istehlakçı tərəfindən qəbul edilməsinə təsir göstərir.

Kontrast fərqli rənglərin, toxumaların və şəkillərin istifadə edilməsidir. Ən güclü dizayn prinsipləri gözlərdən birinin diqqətini başqa bir diqqət mərkəzinə çevirməsidir. Dizaynerlər ümumiyyətlə parça, rəng, çizgi, şəkil və tarazlıq, nisbət, vurğu və təkrarlamanın doğru bir şəkildə istifadə edilməsini təmin edən mükəmməl

bir birləşməsinə meydana gətirmədən əvvəl bir dizaynın bir çox variasiyasını sınaq. Onlar ümumiyyətlə öz fikirlərini layihə şəklində işləyirlər.

Dizaynerlər bütün elementlərin birlikdə işləməsinə, harmonik və ardıcıl vizual təsir yaratdıqlarını obyektiv şəkildə müəyyən edirlər. Yaxşı bir dizaynda estetik dəyərləri və son məhsulların funksional məqsədlərini nəzərdən keçirmək lazımdır. Mükəmməl birləşmə, xətt, rəng, siluet və balansın düzgün istifadə edilməsi, nisbət, rəng tənzimlənməsi, ritm, təkrarlanma estetik dəyərlərin həllində adlarını çəkməyə dəyər. Bir xəttin sərt və ya yumşaq, düz və ya əyri ola bilməsi, estetiklik mənasını daşıyır. Bir xəttin istiqaməti müəyyən bir emosiyaları göstərir. Bu nəzəriyyəyə əsaslanaraq demək olar ki, fərqli sətirlər müxtəlif emosiyaları ifadə etmək üçün müxtəlif istiqamətlərdə hərəkət edə bilirlər.

Geyim əsas insan ehtiyaclarından biri olaraq bədəni qoruyan, zamanla dəyişiklik göstərərək bədən formasına görə şəkil almış məhsullar olaraq tərif edilə bilər. Geyim istəyi, bəzən yalnız iqlim şərtlərinə qarşı bədən istiliyini qorumaq üçün ortaya çıxsa da bəzən də fərdin həyatının məqsədi halına gəlir, bəzən üst-üstə düşür.

Funksional icra xarici görünüşlərdən başqa, yəni geyimlərdən istifadə və dayanıqlıqdan başqa geyimin icra aspektlərini əhatə edir. Estetik və funksional xüsusiyyətlər modanın geyimlə olan əlaqəsi yalnız tətbiqlə məhdud qalmamış, keçmişdə və indiki vaxtda sənətin də əhəmiyyətli bir vasitəsi olmuşdur. Beləcə geyim tarixinin bir parçası olmaqdan çıxaraq fərdi bir izahat formasına çevrilmişdir. Bu hadisə modanın bir intizamı olaraq qəbul edilib, sənətlə bir dönüş nöqtəsidir. Modanın mərkəzi olan Parisdə ilk müasir geyim emalatxanası, modanın atası sayılan Çarlz Frederik Vort tərəfindən 1858-ci ildə qurulmuşdur. Hazırladığı kolleksiyasını xüsusi bir nümayişlə müştərilərinə təqdim edən Vort geyimlərə imzasını ataraq bir inqilab yaratmışdır.

Modageyim dizaynında çox uzaq bir yol qət etmişdir. Beləliklə moda bu gün tam bir sənaye halına gəlib. Və bütün dünyada karyera seçimi olaraq qəbul edilir. Dizayndan başqa bu sənaye vaxt keçdikcə ortaya çıxan bir sıra digər karyera alternativlərinə malikdir. Dizayn 'moda geyimi yaratma sənəti' kimi də təsvir edilə bilər. Ancaq zaman keçdikcə "moda və dizayn", zərgərlik məmulatları, çantalar, ayaqqabı və sair moda aksesuarları kimi başqa şeylərə də gəlib çıxmışdır. Edilən araşdırmalarda modanın tarixi keçmiş dövrlərə qədər uzandığı görülməkdədir. Zaman içərisində insanlığın inkişafı ilə moda da dəyişmiş və inkişaf etmişdir. İlk çağlardan günümüze qədərki müddətdə moda sürətli bir təcillə yüksəlişini davam etdirmişdir. Başlanğıcda modaya fərqli mənalar yüklənmiş olsa da, zamanla modanın açıqlaması və əhatəsi genişlənmişdir. İctimai strukturların dəyişməyə məruz qalmasıyla birlikdə, moda və geyim dizaynları birbaşa təsirlənmişdir. Hər dövrün düşüncə və iqtisadi quruluşu moda sənayesinə gətirib çıxarmışdır.

3.3. Geyim və estetikə

Hislərə təsir edən xoş bir zövqə gözəllik deyilir. Bu zövq izləyicidə müsbət emosional reaksiya yaradır. Psixoloqların əksəriyyəti gözəlliyin insan həyatı üçün önəmli olduğunu fikirləşirlər. Bununla yanaşı insanlar özləri üçün daha cazibədar olmalı olduqlarını qeyd edirlər. Geyim, bəzənmə, geyimdə olan bir sıra dəyişikliklər insanın özünün şəxsiyyətini və konsepsiyasını artırır. Bunun nəticəsiylə insanlar geyim üzərində yeniliklərə daha doğrusu, dəyişikliyə üz tuturlar. Parça, aksesuar, bəzək, geyimin modeli bu dəyişikliklərdə yer tutan və estetiklik yaradan məqamlardır.

Geyimlərin keyfiyyətinə görə tikişlərin hamarlığı, örtüklərin düzgünlüyü, parçaların simmetriyası və parçanın estetik keyfiyyəti parçanın tikilmə keyfiyyətini göstərən vacib amillərdəndir. Əhəmiyyətli olan orijinal formasında hansı müddətə qalmasıdır. Sürtünmə və aşınmanın daməhsulun görünüşündə böyük dərəcədə təsirləyir. Kompozisiyanı incələmək, hiss etmək, anlamaq da önəmli amillərdir. Yüksək keyfiyyətli geyimə diqqət eləmək lazım gəlir, çünki fərddə daha yaxşı görünümdür. İncə, pambıqdan hazırlanan forma qalın, parıltılı materialdan hazırlanmış köynəkdən bir qədər fərqlənir. Daha yüksək keyfiyyət daha cəlbedici görünən bir forma yaradır. Hətta daha parlaq rənglərdən, daha güclü parçadan hazırlanan keyfiyyətli geyim digərlərindən olduqca yaxşı və gözəl görünür. Bu xüsusiyyətlərə aşınma müqaviməti və çox sayda bükülmə, havavə işıq müqaviməti, rəng sabitliyi vəs. daxildir.

Parça səthlərinin hazırlanması, parçada naxış əldə edilməsindən, dizayn edilən parçanın fakturasına, rənginə, parça ilə biçimləniriləcək geyimin formasından, eskiz detallarına qədər bütün eskiz, koloritlilik, forma, tikiş mərhələlərində əsas dizayn edilə bilən təməldir. Geyim dizaynında ediləcək ilk və mühüm yol modelin ilkin və ümumi görünüşünün eskizinin qurulmasıdır. İkinci mərhələdə tətbiq etmə detallarına dair təlimatlar göstərilir və tətbiq edilir. Geyim dizaynında hazırlanmış təsvirlərin tətbiq olunma bilməsi üçün modelin düzgün, istifadə olunacaq parçalarla, material və dekorasiyanı düzgün seçməklə yerinə yetirilməsi düzgün hesab olunur. Geyim

dizaynında həcm xarici görünüşü formalaşdırdığı qədər geyinən insanın hərəkət potensialına uyğun, rahat və funksional asanlıqları təmin etməsi lazım olan geyinilmə ehtiyacını əsas mənada qarşılayan ən əhəmiyyətli dizayn elementidir.

Ümumiyyətlə, moda yalnız geyim baxımından nəzərə alınır. Hazır geyim estetikası istehsalı real bir uğur olacağı kimi görünür. Lakin, moda dünyasına açıq şəkildə bağlı olsa da, geyim estetikliyi ümumiyyətlə, moda probleminin fəlsəfi bir estetikasını, analizi mövzusu əhatə etmir. Əslində, belə bir analizin əsas mövzusu moda rasionallığını və emosiyaların üstünlüklərini ifadə etmək, şəxsi sosial əlaqəni və şəxsiyyətimədana gətirmə qabiliyyətini ehtiva etməlidir. Bunların hamısı geyim nəzarəti ilə məhdudlaşmır.

Geyim iqtisadiyyatı üç prosesi əhatə edir: istehsal, geyimin hazırlanması, paylanması, istehlakçının geyimi alması. İstehlak paylanmanı və istehsalı dəstəkləmə də, üç prosesi ayırmaq mümkün deyildir. Bəzi sadə istehlak geyimləri moda tərəfindən çox az təsirlənsə də, onların istehsalı və yayılması da olduqca rəqabətli dir. Bir geyim elementindən yaranan estetik təcrübə, məhsulun ya da geyim görünüşünün müşahidəçisinin yanında daxili prosesləri, emosional xüsusiyyətlərini, psixoloji aspektləri və başqa xüsusiyyətlərini nəzərdə tutur. Bir sıra dizaynerlər bu mülahizəni dəstəkləyərək ümumi estetik təcrübənin bir məhsulun, görünüşün və ətrafın formal təsirli və simvolik xüsusiyyətlərinin qiymətləndirilməsini ehtiva etdiyini vurğulamışlar. Geyim məhsullarının ifadəli keyfiyyətləri və emosional təcrübənin yaradılması istehlakçıların estetik təcrübəsinin yaradılmasında müəyyən rol oynaya bilər. Bununla yanaşı, keyfiyyəti qiymətləndirərkən istehlakçı yalnız geyim məhsulunun funksional aspektləri ilə deyil, həm də emosional ölçü ilə də maraqlanır.

Bir şəxs tərəfindən hazırlanmış hər bir geyim müxtəlif üslublara, rənglərə, parçalara, fakturaya malikdir. Geyim üçün alış-verişdə bir çox amillər vardır: Stil, marka vəs. Bir çox insanın diqqət yetirdiyi xüsusiyyətlərdən biri də yüksək keyfiyyətə malik geyimdir. Geyim üçün alış-veriş edərkən keyfiyyət bütün digər amillərdən vacibdir, çünki keyfiyyətsiz geyimin əsl dəyəri azdır. Keyfiyyət son dərəcə vacib bir amildir, baxmayaraq ki, yüksək keyfiyyətli geyim daha çox xərclər deməkdir. Geyimlərimizin dayanıqlı olmasını, bir mövsümdən daha artıq davamlı

olmasını istəyirik. Tikişləri qopmayan, rahatlıqla üzərimizdə daşıya biləcəyimiz sağlam, möhkəm geyimləri əldə etmək hər kəsin istəyidir. Onları aldığımızda zamanla daralmasını və yaxud kiçilməsini görmək istəmərik. Bədənimizə uyğun şəkildə, siluetimizi dəyişməyən və ya hərəkətlərimizə mane olmayan geyimlər estetik cəhətdən bizim tələblərimizə uyğun gəlir. Və son olaraq, geyimlərimizin yüksək keyfiyyətli geyim kimi görünməsini, diqqət cəlb etməsi hər kəsin qarşılaşmaq istədiyi məqamdır. Düzgün seçilmiş bir parça, düzgün tikişlər, gözəl detallar-bunların hər biri geyimin estetik keyfiyyətini göstərən xüsusiyyətlərdir(şəkil.8). Geyim və parça istehsalında daha çox kontrast və daha böyük, cəsur motivlərin işlədilməsi daha avantajlı hesab olunur. Əsas məqam parça, pambıq, yun, denim və s. keyfiyyətidir. Parçaları müqayisə etməyin nə qədər yaxşı olduğunu, daha yüksək olanı ayırd edən bəzi xüsusiyyətlər də vardır. Məsələn, geyim seçərkən aşağı keyfiyyətli pambıqdansa, yüksək keyfiyyətli pambığa üstünlük verilir. Hava şəraitinə uyğun olaraq geyinməyi planlaşdırırıq, qərar veririk. Hətta ən yüksək keyfiyyətli kaşmir toxumalı, az baxım tələb edən isti qış jaketi də yaxşı seçimdir. Geyimlərin estetikliyi həyat keyfiyyətinə kömək edir və öyrənmək üçün çox vacibdir. Geniş mənada estetika insan duyğularından əldə edilən zövq və məmnuniyyəti göz, qoxu, toxunma, eşitmə və dad təcrübələrindən keçirir. Estetika işi geyimə tətbiq edildikdə əsas diqqət məhsulla və ya məhsulun digər məhsullar ilə qarşılıqlı əlaqəsi və ya məhsulun görünüşünə ayrılır. Geyimin estetikliyi insanların görünüşə necə baxmaq istədikləri və özlərini və başqalarını xüsusi bir kontekstdə görmək istədikləri bir şeydir. Məhsulların dizaynı, istehsalı və ya satışı üçün istehlak zənginliklərinin yaradılması kimi xüsusiyyətləri nəzərə almaq vacib hesab edilir. Dizaynerlər uğurlu olmaq üçün bir bazara ehtiyac duyurlar və satış edənlərin satdıqları məhsulları əldə etmək üçün istehlakçılara ehtiyacları var. Amma istehlak perspektivi yaratmaq, satış və alış ilə daha çox əlaqəlidir. İstehlakçı ümumiyyətlə, moda ilə əlaqəli olanları, xüsusən mənalı olanı və bunun məmnuniyyət və alınması ilə necə əlaqəli olduğunu proqnozlaşdırmaqda çətinlik çəkə bilər. Estetik reaksiyanı anlayaraq, məhsulun mədəniyyətə və fərdlərin və qrupun dəyərlərinə olan kritik əlaqələrini daha yaxşı başa düşə bilərik. İncəsənətin başa düşülməsi vacibdir, çünki əgər bir məhsul dizaynı estetik olaraq məmnun

olunarsa, bu məhsul əldə ediləcək və ya geyiniləcəkdir. Estetik perspektivlər diqqət mərkəzindədir: Estetika müzakirə və müzakirə üçün açıq bir iş sahəsi hesab edilir. Estetiklər müxtəlif perspektivlərdən istifadə edilə bilər və bu müxtəlif perspektivləri nəzərdən keçirmək üçün bir çərçivədə estetik təcrübəni anlamaq da faydalıdır. Məsələn, insanın fərdi təcrübəsi və reaksiyası bir perspektivdir və buna görə fərdi məmnuniyyət üçün özünü bəzəmək təcrübələrini ehtiva edir. Kollektiv cavab 1969-cu ildə sosioloq Herbert Blumer tərəfindən klassik araşdırma zamanı müəyyən bir vaxt və mədəniyyət üçün hansı moda olacağını bilən mütəxəssislərin kollektiv seçim prosesi ilə izah edilmişdi. Nəhayət, ümumbəşəri bir perspektiv mədəniyyətlər və zamanın əksəriyyəti son estetik təcrübəyə uyğun olduqda gəlir. Moda daha qlobal hala gəldikdə, bazar dünya səviyyəsində müəyyən edildikdə universal bir estetik reaksiyanı anlamağa doğru təkan ola bilər. Estetiklərin öyrənilməsində bir çox yazıçılar nəzərdən keçirilmiş obyektə özünü uzaqlaşdırmaq və həmin perspektivdən fərqli perspektivlərə diqqət yetirməyi vacib hesab edirlər. Estetikliyi anlamaq üçün estetik cavabda qarşılıqlı əlaqələrin əhəmiyyətini anlamaq üçün həm fərdi, həm kollektiv, həm də ünsiyyətə uyğun olaraq təsəvvür etmək və əks etdirmək lazımdır.

NƏTİCƏ VƏ TƏKLİFLƏR

Yaxşı bir dizayn keyfiyyətli bir marka meydana gətirməyin təməlini təşkil etməkdədir. Hal-hazırkı günümüzdə ölkələrin zənginliyi beyin gücü ilə ölçülməkdə və dizayn "ağılın gücü" olaraq xarakterizə edilməkdədir. Həyatımızın bütün sahələrində təsirli olan dizayn fenomeni xüsusilə geyim sənayesinin vacib bir hissəsidir. Biz görülən işə estetik bir ölçü əlavə etməyəcəyimiz təqdirdə müvəffəqiyyət qazanma şansımız azalacaq və əgər biz sehrli və cazibədar dizayn əlavə etmiriksə, bu günün bazar şərtləri, moda və marka halına gəlməsi üçün rəqabət etmək məcburiyyətində olacaqdır.

Belə deyə bilərik ki, geyim istehsalının, dizaynın bir sonu yoxdur və hər biri öz yolunda öz cizgisini çəkirlər. Bununla birlikdə, bəzəmənin əsas hissəsində hər birinin tək bir bütün şəklində qruplandırılmış bir neçə motivdən yarandığı aydınlaşmışdır. Bir-birilərilə əlaqə quraraq, heyranverici bir şəkildə görünüş yarada bilərlər. Bundan əlavə bir geyimdə dekorun düzgün, ornamentlərin göz alıcı olması, rənglərin, motivlərin bir arada göstərilməsi gözəl nəticə göstərə bilər. Bütün sirin altında işləmənin düzgünlüyü, insanın bədən ölçülərinin ustalıqla böyük və ya kiçik olaraq dəyişdirilə bilməsi, bəzəyin əsasında naxışların seçimi durur və buna görə geyimin estetik keyfiyyəti dəyişir. Geyim istehlakçıları bənzər bir məhsulla əvvəlki təcrübə və ya məhsulun keyfiyyətinə istiqamət verən mövcud məlumatlar səbəbindən məhsul haqqında müəyyən gözləntilərə malikdirlər. Belə bir məqam varki, estetik və iqtisadilik arasında kəskin fərq olmasını qorumaq çox çətindir. Hər şeydən əvvəl bu nöqtədə zamanın müasir dövrünə aid edilə bilən bir xüsusiyyət onun güclü estetikasını, yəni mənşəyindən artıq mənəvi, siyasi və ya dini olmayan bir sıra prinsiplər tərəfindən idarə olunur; Bunun əksinə estetiklik, fərdi və sosial dinamikasının sürətini müəyyən edən bir düşüncələrlə ortaya çıxır. Bundan başqa, estetikanın əsasən iqtisadi strategiya olduğunu nəzərə alaraq, estetik faktorları və komponentləri diqqəti çəkməkdədir.

Yaradıcılıqda həyatın asanlaşdırması və yeniliklərin baş verə bilməsi üçün bir sıra aspektlər qarşıya qoyulur və problemləri həll etmək və onları aradan qaldırmaq

üçün geyimin hansı xüsusiyyətlərə malik olmasını, estetik keyfiyyətinin növlərini və bu keyfiyyətlərin geyimdə təsirini öyrənmək düzgün seçim sayılır. Bir sənətkar sənət əsərlərini yaradan zaman yaradıcılığını istifadə etməklə yanaşı, fərqli sahələrdə, misal üçün mühəndis kimi fikir və ideyalarını, kəşfiyyat gücünü önə qoyaraq zəngin məhsul yarada bilər. Beləliklə, yaradıcılığa tək bir xüsusi sahəli konsepsiya kimi davranmaq doğru deyil. Müəyyən fantaziyalara, güclü ideyalara dair fikirlərə yiyələnmək gərəkdir ki, istədiyimiz nəticə istədiyimiz şəkildə keyfiyyətli, estetik tələblərə cavab verəcək şəkildə olsun. Lakin, iş sahəsinin daralması yalnız bunlarla bağlı deyil, məmulatlar bədii yaradılma ilə eləcə də, dizaynın ilham işığında təhlil edilib müəyyən tədbirlər çərçivəsində araşdırılmalıdır.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Paşayev B.S., Məmmədova L.H. Moda və kostyum tarixi
2. Paşayev B.S. Parça və geyimin layihələndirilməsi, Azərbaycan Bakı, təhsil 2013
3. Касумова Э.Н, Мамедова Л.Г Композиция костюма_ Баку, 2013
4. Герчук Юрий Яковлевич, "Что такое орнамент" 2013
5. Агамалиева Е.Ч. Формировании современного костюма. Баку 2006.
6. Мамедова Л.Г., Агамалиева Е.Ч. Стильный образ единое гармоничное целое, Баку 2004.
7. A.T. Gürsoy "Giyim kültürü ve moda, 2004
8. Moda и стиль. Современная энциклопедия. Москва: Изд.Аванта, 2002
9. Analyzing the color, design and texture of fabric
10. Gov.pe.ca/fashion/pdf 'Fashion and style'
11. Орнамент всех времен и стилей, Т. Хлебнова
12. Sefa Çeliksap "Giyim ve modanın kısa öyküsü"
13. Комиссаржевский Ф. История костюма. Минск: Изд. Литература, 1998.
14. Ингарден Роман - Исследования по эстетике
15. Никитин М.Н Художественное оформление тканей. Изд. Легпромиздат, Москва, 1994.
16. Гущина К.Т. Эксплуатационные свойства материалов для одежды и методы оценки их качества / К.Т. Гущина, С.А. Беляева, Е.Я. Командрикова М. Легкая и пищевая промышленность, 1984

ƏLAVƏLƏR

